

RAŞİT ÇAVUŞOĞLU**

Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin Dîvân'ı Üzerine*

On Ahmad Talib-i Irshadi's Divan

Ö Z E T

Halvetiyye tarikatının Uşşâkıyye şubesine mensup olan Ahmed Tâlib-i İrşâdî, bu şubeden doğan İrşâdiyye kolunu kurmuştur. Uşşâkıyye mensuplarının kendilerini "Nâzenîn-i Uşşâkı" şeklinde vasıflandırmaları Bektaşîlik'teki "Tarik-i Nâzenîn" deyişiiyle karıştırmış ve bazı kaynaklarda Tâlib-i İrşâdî'nin Bektaşî olduğu kaydedilmiştir. Bu çalışmada XIX. asır Tekke-Tasavvuf edebiyatı şâirlerinden Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin tasavvufî kişiliğini yansıtan küçük hacimli Dîvân'ı üzerinde durulacaktır. Üç bölüm üzerine kurulan çalışmamızın birinci bölümünde, müellifin Dîvân'ı üzerine yapılan çalışmalarından bahsedilecek ve bu çalışmalarla birlikte yeni tespit edilen dîvân nüshaları karşılaştırılacaktır. İkinci bölümde, Dîvân'm tarafımızca tanıtılan iki yeni nüshasında yer alan ve daha önce yayınlanmamış müfredlerin metinleri verilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise dîvânın şekil, üslûp ve muhtevâ özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu bölümde dîvândaki başlıca dini-tasavvufî kavramlara ayrıca temas edilecektir.

A B S T R A C T

Ahmad Talib-i Irshadi who was a member of Ushshaqiyya branch of Khalwatiyya order was also the founder of Irshadiyya sub-branch emerging out of Ushshaqiyya branch. Some researchers, claimed that Talib-i Irshadi was a Bektashi. This claim is problematic because it was a result of a confusion related to the description of the Ushshaqi members or the members of Ushshaqiyya described themselves as "Nazenin-i Ushshaqi". This definition generally was confused with the expression "Tarik-i Nazenin" used in Bektashi order. This article has three parts. The article discusses the pamphlet sized Divan reflecting Irshadi's sufistic personality who was one of the poets of the Tekke-Sufi literature in the nineteenth century. The first part gives information on the works that studied the Divan of the mentioned author and compares and contrast the manuscripts that newly founded. The second part presents the transcriptions of the these newly founded texts called "mufreds" which have not been published yet anywhere. The third part analyzes the Divan in terms of form, genre (mode-tone) and content. The last part also addresses the significant sufistic terms in the Divan.

A N A H T A R K E L İ M E L E R

Ahmed Tâlib-i İrşâdî, Dîvân, Tekke-Tasavvuf Edebiyatı, Tasavvuf Şiiri, Uşşâkıyye, Halvetiyye

K E Y W O R D S

Ahmad Talib-i Irshadi, Divan, Tekke-Sufi Literature, Sufi Poetry, Ushshaqiyya, Khalwatiyya

* Makalenin Geliş Tarihi: 02.11.2017 / Kabul Tarihi: 23.11.2017.

Bu makale, 01-03 Nisan 2016 tarihlerinde "Kuşadası ve Civarında Tasavvufî Hayat ve Kuşadalı İbrahim Halvetî Sempozyumu"nda sunulan ve "Kuşadalı İbrahim Halvetî ve Kuşadası ve Civarında Tasavvufî Hayat" adıyla Tıbyan Yayıncılık tarafından basılan kitapta "İrşâdiyye'nin Kurucusu Ahmed Tâlib-i İrşâdî ve Divanı" başlığıyla yayımlanan bildirinin bazı eklemelerle birlikte gözden geçirilmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi, (rasit.cavusoglu@ikc.edu.tr).

Giriş

İslam coğrafyasının en yaygın tarikatlarından biri olan Halvetiliğin Ahmedîyye kolundan zuhur eden Uşşâkiyye şubesine mensup Ahmed Talib-i İrşâdî (ö.1881?)¹, Uşşâkiyye'nin güçlü temsilcilerinden sayılmaktadır.² Ahmed Tâlib-i İrşâdî, 1235/1819-20 yılında günümüzde İzmir'in bir ilçesi olan Bayındır'da doğmuştur (Vassaf 2006: IV/491; Çatalyürek 1996: XV[Önsöz]; TDEA: IV/406). Asıl adı Ahmed olan Talib-i İrşâdî, Derebeyzâde Helvacıoğlu Ahmed ismiyle de anılmaktadır (Pehlivan 2016: 641). Uşşâkî şeyhi Ömer Hulûsî'nin (ö.1285/1868) halifesi Hüseyin Hakkı Efendi (ö.1297/1880) ile eğitim gördüğü medresede 1255/1839 yılında tanışan Tâlib-i İrşâdî (İnal 2000: II/708-709), Hüseyin Hakkı Efendi'ye intisap ettikten sonra Uşşâkî tarikatı düsturlarına göre yaklaşık on beş yıllık süre zarfında mücahede içerisinde bir hayat sürmüştür. (Vassaf 2006: IV/491). Ahmed Tâlib-i İrşâdî 1277/1860 yılında tamamladığı çile hayatı ve seyr ü sülûkundan vefatına kadar Balıkesir, Karabiga, Edremit, Çanakkale, Biga, Lapseki, Kumkale, Çardak ve Gelibolu yöresinde seyahat etmiş ve bu çevrede irşat faaliyetlerini sürdürmüştür (Vassaf 2006: IV/491; Şimşek 2007: 265). Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin kimi kaynaklarda 1298/1881, (Bk.Vassaf 2006: IV/294; Yücer 2003: 228) bazı kaynaklarda ise 1883 (Ergun 1944: 280; Eren 1990: 77) yılında Kilitbahir'de vefat ettiği ve aynı yere defnedildiği ifade edilmektedir.

Ahmed Tâlib-i İrşâdî, Halvetiyye tarikatının Ahmedîyye kolunun dört ana şubesinden biri olan ve Hasan Hüsâmeddîn-i Uşşâkî'nin (ö. 1001/1593) tesis ettiği Uşşâkiyye şubesine mensuptur. Tâlib-i İrşâdî'nin Uşşâkîlik'ten ayrılan bir kol olarak, bir kırılma noktası oluşturacak şekilde, İrşâdiyye'yi kurduğu bazı kaynaklarda özellikle belirtilmektedir.

¹ Bu yüzyılda, İrşâdî mahlasını kullanan ve İrşâdî namıyla meşhur üç müellif vardır. Bu müelliflerden ilki, çalışmamıza konu olan ve 1820'li yıllarda İzmir-Bayındır'da doğan Dîvan sahibi ve İrşâdiyye kolunu kuran Ahmed Tâlib-i İrşâdîdir. İrşâdî namıyla bilinen diğer iki müellif ise; *Mevlid*, *Muhammediye* ve kendisinin başlayıp vefatından sonra torunu Küçük İrşâdî (Ağlar Baba) tarafından tamamlanan manzum *Kısas-ı Enbiyâ* gibi eserleriyle bilinen Bayburtlu İrşâdî Baba (ö. 1877) ve aynı mahlası kullanan torunu Küçük İrşâdî'dir (Ağlar Baba) (ö. 1958). (Bk. Kocatürk 1955: 101-104; Battal ts.: 1-4).

² Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin hayatı, tarikatı ve Uşşâkîlik'ten doğan İrşâdiyye kolunu kurup kurmadığı hususlarında geniş bilgi için (bk. Çavuşoğlu 2016: 222-237).

H. Mahmut Yücer; Hüseyin Vassaf ve İbnülemin M. Kemal İnal'ın, İrşâdiyye'yi Uşşâkiyye'den doğan müstakil bir kol olarak kabul etmelerine karşılık Harîrîzâde M. Kemâleddin ve Sâdık Vicdânî'nin Uşşâkiyye'den doğan böyle bir kolun varlığından söz etmediklerini ifade eder (Yücer 2003: 226; Şimşek 2007: 265). S. Nüzhet Ergun ise, Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin XIX. yüzyıl şartlarında zarardan korunmak için kendisini Uşşâkî olarak tanıttığını ve Bektaşî olduğu halde takiyye yaparak asıl tarikatını gizlediğini ifade eder (Ergun 1944: 280).

XIX. yüzyıl Osmanlı coğrafyasında Bektaşî tekkelerine karşı resmi uygulamaların getirdiği bazı zorluklar, Bektaşî derviş ve mensuplarına uygulanan yakın takibatlar neticesinde Bektaşî müntesiplerinin farklı çıkış yolları aramasına sebebiyet vermiştir. Bu yüzyılda Bektaşîler kendilerini daha çok "*Târîk-i Nâzenîn*" kavramıyla ifade eder olmuşlardır. Bu ifade aynı zamanda Ege ve Marmara civarında faaliyet gösteren Uşşâkîlerin kendilerini "*Nâzenîn-i Uşşâkî*" şeklinde adlandırmaları sonucu bu iki benzer kavramın kimi zaman birbiriyle karıştırılmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle Ömer Hulûsî ve ona mensup Uşşâkîlerin kendilerini *Nâzenîn-i Uşşâkî* diye isimlendirdikleri ve bu adla şöhret buldukları erbabınca bilinmektedir. Dolayısıyla "*Târîk-i Nâzenîn*" ifadesiyle Bektaşîlik kastediliyor iken, "*Nâzenîn-i Uşşâkî*" terkihiyle Aydın ve Nazilli çevresinde o dönem faaliyet gösteren Uşşâkîler kastediliyordu (Baş 2014: 84-95). Uşşâkiyye'nin, Ömer Hulûsî'den itibaren "*Nâzenîn-i Uşşâkî*" şeklinde kavramlaşması, İrşâdiyye koluna mensup olanların saç ve sakallarını uzatmaları, Uşşâkiyye'de kullanılan "*Dede*" tabiri yerine İrşâdiyye'de "*Baba*" kavramının kullanılması, bazı İrşâdîlerin rindmeşrepliğe yakın tutum ve davranışları Uşşâkî ve İrşâdîlerin Bektaşî olarak görülmelerine sebebiyet vermiştir. Netice olarak Bektaşîlik'te görülen bazı uygulamaların Nâzenîn-i Uşşâkîlik içerisinde yer edinmesi Bektaşîliğin devlet kontrolünde olduğu XIX. yüzyılda başlar. Ömer Hulûsî'nin adlandırdığı "*Nâzenîn-i Uşşâkî*" kavramı ile Bektaşîlik ile özdeşleşen "*Târîk-i Nâzenîn*" kavramları da bu konuda mihenk noktası durumundadır.³

³ Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin Bektaşî olduğu iddiası etrafındaki tartışmalar ve bu konuda ortaya çıkan sonuçlar hakkında geniş malumat için (bk. Çavuşoğlu 2016: 231-237).

Ömer Hulûsî ve onun halifesi Hüseyin Hakkı Kasabavî'nin bir müridi olarak İzmir-Aydın yöresinde yetişen Ahmed Tâlib-i İrşâdî, irşat faaliyetlerini, ömrünün sonuna kadar ikamet ettiği, Balıkesir ve Çanak-kale yöresinde yoğunlaştırmıştır. Dil ve ifade özellikleri bakımından Tekke-tasavvuf edebiyatı sahasına giren manzûmelerinin toplandığı *Dîvân'ı*, şekil özellikleri bakımından dîvân şiiri nazım şekilleri ile tertip edilmiştir.

1. *Dîvân'ı*

XIX. yüzyıl Tekke şairleri arasında sayılan (Kocatürk 1964: 617; TDEA: IV/406); Ergun 1944: 280) Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân'ı*nın üç mevcut nüshası bulunmaktadır.⁴ “Uşşâkî nüshası” olarak adlandırığımız nüshalardan ilki, Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi Bölümü 147 demirbaş numarada kayıtlıdır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Süleymaniye Yazma Eser Özel Koleksiyonu 925 numarada bulunan diğer nüshanın sayfalarında “Türkiye Yazma Eserler Kurumu” amblemi bulunmakla birlikte sadece nüshaya ait görüntülerin bu kurumda bulunduğu, nüshanın aslının ise Uşşâkî mensuplarının elinde muhafaza edildiği anlaşılmıştır.⁵ Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân'ı* üzerine yüksek lisans çalışması yapmış olan Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın Milli Kütüphane'de bulunduğunu ifade ettiği nüsha ise yukarıda zikredilen diğer iki nüshadan farklıdır. Yine aynı şekilde Ali Talip Çatalyürek'in esas aldığı dîvân nüshası da elimizde bulunan ve tavsifini yaptığımız mevcut iki nüshadan farklıdır.

⁴ Bu nüshalar, Süleymaniye Kütüphanesi Uşşâkî Tekkesi Nüshası, aynı kütüphanenin Özel Koleksiyon Nüshası ve Çatalyürek ile Alpdoğan'ın üzerinde çalışma yaptıkları varsayılan nüsha olmak üzere üç nüsha şeklindedir. Çatalyürek ve Alpdoğan'ın dîvân metni tertipleri birbirine yakın olmakla birlikte bazı manzûmelerin diğer çalışmada bulunmaması ve az da olsa manzûmelerin sıralanışının bozulması her iki yazarın farklı nüshalardan yararlandığı ihtimalini akla getirmektedir. Dolayısıyla dîvân nüshalarının sayısının, elimizde bulunmayan nüsha ile birlikte, en az üç adet olduğunu söylemek daha isabetli gözükmektedir.

⁵ Mahmut Erol Kılıç tarafından, İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları Nu: 332/2'de kayıtlı bulunduğu belirtilen bu nüshasının bugün nerede muhafaza edildiği belirlenememiştir. (Bk. Kılıç 2001: 147). Bu nüshanın görüntüleri, Ömer Hulûsî ve *Dîvân'ı* üzerine doktora çalışması yapan Mehmet Şamil Baş'tan temin edilmiştir.

1.1. *Dîvân* Üzerine Yapılan Çalışmalar ve *Dîvân*'ın Nüshaları

Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*'ı, Ali Talip Çatalyürek tarafından, Tâlib-i İrşâdî'nin halifesi Hüseyin Hüsnü Efendi'nin *Dîvân*'ı ile birlikte aynı kitap içerisinde 1996 yılında yayınlanmıştır. Çatalyürek bu iki *Dîvân*'ı "*Divan-ı Hazret-i Talip İrşadi ve Divan-ı Hazret-i Hüseyin Hüsnü*" adıyla hazırlamıştır. Çatalyürek, *Dîvân*'da yer alan manzûmelere birer başlık koymuştur. Bu başlıklar, manzûmenin ana konusuna göre veya manzûmedeki redife göre belirlenmiştir (Bk. Çatalyürek 1996: 1-206).

Dîvân'ın Milli Kütüphane'deki nüshası esas alınarak Neslihan Dönmez Alpdoğan tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Alpdoğan çalışmasında *Dîvân*'ın transkripsiyonlu metnini verdikten sonra şekil, tür ve anlatım özellikleri üzerinde durmuştur. *Dîvân*'daki nazım şekilleri, türleri, dil, üslup ve ifade özelliklerini ayrı başlıklar altında işleyen Alpdoğan, Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*'ında din, tasavvuf ve cemiyet unsurlarını da detaylı olarak incelemiştir. Çalışmanın sonuna da şiir indeksi eklenmiştir (Alpdoğan 2001: 1-231).

Çatalyürek ve Alpdoğan'ın üzerinde çalıştığı nüshada müfredlerin yer almadığı yazarların çalışmalarından anlaşılmaktadır. Elimizdeki iki farklı *Dîvân* nüshasından Uşşâkî Tekkesi nüshasında on bir adet müfred, Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyonu nüshasında sekiz adet müfred bulunmaktadır (Bk. İrşâdî 1898: 28^a-29^a; İrşâdî ts.: 60^b)⁶.

Ali Talip Çatalyürek'in yaptığı çalışmada bulunup da Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın yüksek lisans tezinde bulunmayan manzûme sayısı on iki adettir. Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın çalışmasında yer alan bütün manzûmeler, Ali Talip Çatalyürek'in neşrettiği *Dîvân* metninde eksiksiz yer almaktadır. Kanaatimizce, Ali Talip Çatalyürek'in çalışmasında yararlandığı nüsha ile Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın yararlandığı nüsha aynıdır. Çatalyürek'in çalışmasında görülen fazladan manzûmeler Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin farklı kitap, mecmua veya notlardan alınan manzûmeler olmalıdır. Çatalyürek, dîvân metninin neşrinde yararlandığı nüshanın bulunduğu yeri belirtmemiş, Alpdoğan ise yararlandığı

⁶ İrşâdî mahlasından sonraki tarih, Dîvân nüshalarının istinsah edildiği tarihi göstermektedir. Uşşâkî Nüshası'nın istinsah tarihi tespit edildiği hâlde Özel Koleksiyonu Nüshası'nın istinsah tarihi bilinemediğinden bu nüshadan örnekler verildiğinde tarih yerine ts. (tarihsiz) yazılacaktır.

nüshanın Milli Kütüphane’de bulunduğunu ifade etmiş ancak eserin demirbaş numarasını vermemiştir. Dolayısıyla bu nüsha veya nüshaların nerede muhafaza edildiğinin tespiti güç hâle gelmiştir.

1.1.1. Uşşâkî Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi 147 numarada kayıtlı Ahmed Tâlib-i İrşâdî’nin *Dîvân’ı* müstakil bir kitap içerisinde tek eser olarak yer alır. 30 yapraktan ibaret olan nüshanın ön kapak zahriye kısmında eserin, Halvetî-Uşşâkî şeyhlerinden M. Tevfik Emin Efendi’nin vakfı olduğuna dair vakıf mührü mevcuttur. Aynı vakıf kaydı 13^b ve 29^b varaklarında da bulunur.

Eserin baş kısmında “*destûr yâ şâh*” yazısı yer alır ve “besmele” ile *dîvân* başlar. Uşşâkî Tekkesi Bölümünde muhafaza edilen bu nüshadaki manzûmeler ile diğer nüshadaki manzûmeler tertip açısından farklılık arz etmektedir. Eserin sonunda (vr. 29^a)’da *Dîvân’ın* Uşşâkî tarîkatı müntesiplerinden müstensih İsmâîl Rûşenî Bursevî tarafından Hicrî 1 Recep 1316/15 Kasım 1898 tarihinde istinsah edildiği kayıtlıdır. İstinsah kaydından sonraki sayfada (vr.29^b)’de iki beyitten ibaret bir manzûme ve hemen altında müstensih İsmâîl Rûşenî’ye ait bir beyit yer alır:

Muqaddem dest-i kudretle baña mey şundi ol sâkî
Kamu ‘âlemde Âdemdir mu‘azzam zülkerem bâkî

Oğurken âyet-i “seb‘u’l-meşânî” “ahseni takvîm”
Gözümle “semme vechu’llâh”ı gördüm ol dem ‘Uşşâkî

.....

Bu ‘âlem-i âdemde her ne zamân bu demde
Nazm-ı müfid gülşende her gördi[g]üñ Rüşende

Eserin Başı:

Destûr yâ şâh
Bismi’llâhî’r-raḥmâni’r-raḥîm

Bu râhuñ zevkîni ancaḳ dilerseñ dilde ey cânım
Fenânuñ zevkîni terk nedir bil zevḳ cânânım

Eserin Sonu:

Râbitasız tutma işin Tâlibâ
Eksik olur anda kemâl dâ'imâ

1.1.2. Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyonu Nüshası

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Süleymaniye Yazma Eser Özel Koleksiyonu 925 numarada kayıtlı Uşşâkî şeyhi müelliflerine ait üç ayrı *Dîvân* metninin bulunduğu nüshanın baş tarafında (a) yüzü görülebilen yaprakta Uşşâkî şeyhi Ömer Hulûsî'nin manzûmelerinden bir parça yer almaktadır. Bu yaprakтан sonra Ömer Karîbî'nin *Dîvân*'ı başlamaktadır. Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*'ı ile birlikte eserde, Ömer Karîbî ve Şeyh Memi Cân-ı Saruhânî'nin de *Dîvân*ları yer alır. Eserin tamamı 62 yapraktır. Ömer Karîbî'nin *Dîvân*'ı 1^b-27^a, Şeyh Memi Cân-ı Saruhânî'nin *Dîvân*'ı 27^b-38^b, Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*'ı ise 39^b-60^b yaprakları arasındadır (Ekinci 2017, 71-72).

Ta'lik kırması bir hatla ince sarı bir kağıda yazılan eserdeki başlıklar kırmızı, diğer kısımlardaki yazılar ise siyah mürekkeple yazılmıştır (Bk. Ekinci 2017, 71). Kırmızı mukavva kaplı, miklepleşmiş eserin dış kapağında celî harflerle “eş-Şeyh Memi Cân ve Ömer Karîbî, Tâlib-i İrşâdî Divançeleri” kaydı düşülmüştür. Zahriye kısmı olarak adlandırılan iç kapağın baş tarafında “destûr” yazısı, orta kısımda ise “eûzü besmele” ve akabinde “فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ” Muhammed Sûresi'nin 19. âyeti nakşedilmiştir.

Kendisi de bir Uşşâkî olan Hüseyin Vassaf, bu nüshayı incelemiş, Ömer Karîbî ve Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*larının sonlarına birer not düşmüştür. Nüsha üzerine, Ahmed Tâlib-i İrşâdî'yi öven bir manzûme yazmıştır. Hüseyin Vassaf'ın, Ömer Karîbî'nin *Dîvân*'ının sonuna kendi el yazısı ile düşüğü notta: “Karîbî mazhar-ı irfân olan bir Şeyh-i âlîdir. Anuñ Divançesi esrâr-ı Kur'ân ile mâlîdir el-fakîr Hüseyin Vassâf-ı Uşşâkî” yazılıdır. Vassaf'ın, Ahmed Tâlib-i İrşâdî'yi öven manzûmenin sonunda 28 Recep

⁷ “Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de, içinde kalacağınız yeri de bilir.” (Bk. Muhammed Sûresi, 47/19).

1341/16 Mart 1923 tarihi kayıtlıdır. Vassaf'ın, “*Medhiyye-i Hüseyin Vassaf-ı Uşşâki*” başlıklı ve “İrşâdîdür” redifli manzûmesi şöyledir:

Nâ'il-i zevk u şafâ Tâlib-i İrşâdîdür
Şâhib-i şıdk u vefâ Tâlib-i İrşâdîdür

Revnağ-efzâ-yı tarîk-i meslek-i 'Uşşâkîde
'Ârif-i sırr-ı Hudâ Tâlib-i İrşâdîdür

Cezbe-i 'ışkıla düşmüşdür bütün şâhrâlara
Vâşıl-ı mihr-liķâ Tâlib-i İrşâdîdür

Verd-i şad-berg-i hakîkat dinse lâyıķ şânına
Medh ü tekrîm-serâ Tâlib-i İrşâdîdür

'Arz-ı ta'zîm eyler elbet aña Vaşşâf kulu
Mürşid-i râh-ı hudâ Tâlib-i İrşâdîdür (İrşâdî ts.: 39^a)⁸

Eserin (vr. 39^b) başında Tâlib-i İrşâdî'yi tanıtan cümlelerden sonra “Besmele” ile *Dîvân'a* giriş yapılır. Manzûmelerdeki mahlaslar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. (Vr.41^a)’da sonradan farklı bir kalemle yazılmış İrşâdî mahlaslı bir manzûme yer almaktadır. Bazı manzûmelerin kenarlarına kurşun kalemle sonradan notlar düşüldüğü gibi, bazı mısraların altına da aynı vezinde benzerleri yazılmıştır (vr. 50^a). Her manzûmede görülmemekle birlikte bazı mısralarda geçen edebî-tasavvufî kavramların açıklamaları da manzûme kenarlarına yazılmıştır (vr. 40^a; 48^a; 52^b). Bu nüshada *Dîvan* (vr. 60^b)’de nihayete ermektedir. *Dîvân* metninin sonunda, (61^a-63^b) yaprakları arasında sonradan düşülen bazı notlar yer almaktadır. Bu nüshanın istinsah tarihi tespit edilememiştir. En erken istinsah tarihi Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin hayatta olduğu XIX. asrın sonları kabul edilebilir (Ekinci 2017, s.72). Eserin bitiminde kapak içerisinde Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Tâlib-i İrşâdî için yazdığı ve son mısraı tarih düşürme olan bir manzûme de yer alır. Manzûmenin sonunda Hicrî 1298 tarihi kayıtlıdır.⁹

⁸ Hüseyin Vassaf'ın Ahmed Tâlib-i İrşâdî'yi öven bu manzûmesi Şeyh Memi Cân-ı Saruhânî ve Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân*ları arasında (vr. 39^a'da) yer almaktadır.

⁹ Bu manzûme Hüseyin Vassaf'ın *Sefînesi*'nde ve Hüseyin Hüsnü Efendi'nin *Dîvân*'ında da yer almaktadır. (Bk. Vassaf 2006: IV/ 492; Çatalyürek 1996: 149).

Eserin Başı:

Hâzâ dîvânu kuṭbu'l-ârifîn ğavṣî'l-vâşılîn tâcil-âşîkîn mürşid-i âgâh
vâşıl-ı ila'llâh Ṭâlib-i İrşâdî kaddesa'llâhu bi-sırrıhi'l-hâdî

Yağ çerâğ-ı hüsnuñi gön'lümde şâh-ı enbiyâ
Zulmet[i] ref' eyle dilden zâtuñı kıl âşinâ

Eserin Sonu:

"Len terânî" perdesin keşf eyledi Perverdgâr
Kim baña zâhir göründi sırr-ı dilde Kirdgâr

1.1.3. Milli Kütüphane Nüshası

Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân'ı* üzerine yüksek lisans çalışması yapan Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın yararlandığı nüsha olan ve Milli Kütüphane'de bulunduğu ifade edilen nüshaya tarafımızca ulaşıl-mamıştır. Alpdoğan'ın yaptığı çalışmadan beş yıl önce aynı nüshayı esas alarak Ali Talip Çatalyürek de bir çalışma yapmıştır. Ahmed Tâlib-i İrşâdî ve onun halifesi Hüseyin Hüsnü Efendi'nin *Dîvânları* aynı kitap içerisinde birlikte yayınlanmıştır. 36 yapraktan ibaret olan bu çalışmalarda esas alınan nüsha aynıdır. Tertip bakımından aynı olmakla birlikte manzû-melerde okuyuş farklılıkları mevcuttur.

Eserin Başı:

Kuṭbu'l-ârifîn ğavṣü'l-vâşılîn tâcu'l-âşîkîn sırr-ı sultân esrâr-ı câvi-
dân Ḥazret-i Şeyh Ahmed Ṭâlib-i İrşâdî-yi Nâzenûn-i 'Uşşâkî kaddesa'l-
lâhu bi-sırrıhi'l-bâkî efendimiz ḥazretlerinin nuṭk-ı şerîfleridir.

Eserin Sonu:

Hıfz u himâye eder ehl-i kemâl gözünü
Dür eylemez gözün'den cânânınun yüzünü¹⁰

¹⁰ Milli Kütüphane Nüshası görülemediğinden bu nüshanın başı ve sonu Ali Talip Çatalyürek ve Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın çalışmalarından alınmıştır (Bk. Çatalyürek 1996: 1, 111; Alpdoğan 2001: 126, 226). Çatalyürek'in çalışmasına esas aldığı

1.1.4. Nüsha Farklılıklarına Dair Gazel Örneği

Ali Talip Çatalyürek ve Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın neşrettiği *Dîvân* nüshaları ile elimizde bulunan ve tavsifini yaptığımız iki *Dîvân* nüshası arasında nüsha farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılığa bütün nüshalarda yer bulan bir manzûmeyi örnek gösterebiliriz. Dipnotta söz konusu nüsha farkları gösterilirken, tarafımızca incelenen iki farklı nüshadan burada esas alınan Uşşâkî Tekkesi Nüshası [U], Özel Koleksiyon Nüshası [Ö], Ali Talip Çatalyürek'in çalışması [Ç] ve Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın çalışması ise [A] kısaltması ile gösterilecektir:

(Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün)

[U]1^b 1. Bu râhuñ zevkîni ancağ dilerseñ dilde ey cânım
Fenânuñ zevkîni terk nedir bil zevğ cânânım

Şoyındı taht [u] tâcından o şâh-ı Edhem İbrâhîm
Giyindi "fağru fağrî"den odur 'âlemde burhânım

Cefâyı kendüñe yâr it şafâ-yı 'ışka ir göñlüm
Derûn-ı dilde feyz olsun mücevher râz-ı Qur'ânım

Alanlar lezzet-i 'ışkdan geçüpdür cümle vârıdan
Şanurlar kim cünün irdi bilinmez derd-i dermânım

5. Silüp kalbüñ mücellâ it sivâdan pâk-i dil ol gel
Otur taht-ı reşâdetde şalâ kı l sırr-ı sübhânım

Dîvân nüshada bulunup bulunmadığı belirlenemeyen ancak Ahmed Tâlib-i İrşâdî'nin doğum yeri olan Bayındır'a gelişinde bu beldede mukim Bektaşî Remzi Baba'nın söylediği muhammesi ve Tâlib-i İrşâdî'nin buna cevaben söylediği muhammesi Çatalyürek'in *Dîvân* çalışmasında yer bulmuştur (Bk. Çatalyürek 1996: 112-115). Karşılıklı söylenen bu manzûmelerin *Dîvân*'ın bu nüshasında yer almadığı meçhuldür. Bu manzûmeler Alpdoğan'ın çalışmasında yer almamaktadır.

1(a) Ö: ey cânım / Ç: sultânım / A: sultânım.

1(b) Ö: zevkîni terk it / Ç: vârıñı terk it / A: vârıñı terk it.

3 (a) Ö:göñlüm / Ç: şâhım / A: şâhım

3 (b) Ö: mücevher / Ç: haqîkat / Ç: haqîkat

Duyanlar “eş-şalâ” gelsün “‘aref”den dersini alsun
Şifât-ı zâta haşr olsun bu sırruñ seyr-i îmânım

O zâlim nefs-i bed-ḥūyın elinden ‘âciz oldılar
Nice biñ mürselîn mekrinde aldandı amân cânım

8. Ne müşkil mekrini bilmek vişâl-i Ḥaḫḫa yol bulmak
Kemâl-i ḥâlini giymek diler İrşâdî ‘irfânım

Çatalyürek ve Alpdoğan'ın neşrettikleri *Dîvân* metinlerinin benzerliklerine dair farklı manzûmelerden verdiğimiz örnekler, adı geçen yazarların metin neşirlerinde geçtiği şekilde alınmıştır:

[Ç]

Bir pula verdim cihânın zevḫini zâhidlere
Leblerin meyḥânesinden içeli câm-ı safâ (Çatalyürek 1996: 3)

[A]

Bir pula verdim cihânuñ zevḫini zâhidlere
Lebleruñ meyḥânesinden içeli câm-ı şafâ (Alpdoğan 2001: 128)

[Ç]

Tâlibâ gezme yaban illerde ser-gerdân olup
Geç otur taht-ı dile hükmünde Süleymân olup (Çatalyürek: 8)

[A]

Ṭâlibâ gezme yabân illerde sergerdân olup
Geç otur taht-ı dile ḥükmünde Süleymân olup (Alpdoğan: 133)

[Ç]

Ezel bezminde Mevlâyı görüp illâ diyen âşık
Cemâl-i şem'ine yanmış yanan pervâneler duymaz (Çatalyürek:30)

[A]

Ezel bezminde Mevlâyı görüp illâ diyen ‘âşık
Cemâl-i şem'ine yanmış yanan pervâneler duymaz (Alpdoğan:157)

8 (b) Ö: Kemâl-i ḥâlini giymek diler / Ç: Bilen yüz biñde bir Ḥaḫḫa bulan / A: Bilen yüz biñde bir Ḥaḫḫa bulan. (Bk. İrşâdî 1898: 1b; İrşâdî ts.: 50b; Çatalyürek 1996: 54; Alpdoğan 2001: 180).

[Ç]

Ey gönül gel seninle ahd ü peymân idelim
Terk idüp bed huylarımız hulk-ı Rahmân idelim (Çatalyürek:61)

[A]

Ey gönül gel senüñle 'ahd ü peymân idelim
Terk idüp bed huylarımız hulğ-ı Rahmân idelim (Alpdoğan:187)

[Ç]

Özüñden gayrıya virme bu nutkı sen de ey Tâlib
Tutarsan nüsha-i kübrâ hamâil it başın bağla (Çatalyürek: 76)

[A]

Özüñden gayrıya virme bu nutkı sen de ey Tâlib
Tutarsan nüsha-i kübrâ hamâ'il it başuñ bağla (Alpdoğan: 204)

[Ç]

Derdimin dermânı sensin ey bu gönlüm Yûsuf'u
Gel devâ kıl derd-i bî-dermânımı Lokmân gibi (Çatalyürek:86)

[A]

Derdimin dermânı sensin ey bu gönlüm Yûsuf'u
Gel devâ kıl derd-i bî-dermânımı Lokmân gibi (Alpdoğan:212)

2. *Dîvân'* da Bulunan ve Yayınlanmamış Müfredler

Uşşâkî Tekkesi Nüshası:

[28^a] Geç geçenden ey gönül bakma verâ-yı dem bu dem
Hâzıra bulduñsa hoş gör bulmaduñsa çekme gam

"Len terânî" perdesin keşf eyledi Perverdgâr
Kim baña zâhir görindi sırr-ı dilde Kirdgâr

'Anâşır yanmadan tende ne mümkün vahdeti bulmağ
Firâkuñ nârını yanmaqsızın hem vuşlatı bulmağ

Her telî zülfüñ güzel 'ilm-i ledünden ders virür
Dil aña Tâlib olup biñ cânıla 'ilm öğretür

[28^b] Çeşmini ırma (ur) özünden yāra mir'âtdır özüñ
Cân gözin aç bakma dilde Haqqa işbâtdır özüñ

Haq yüzi Âdem yüzidir 'ayn-ı başiretle bak
Fehm [ü] idrāk itdüñ ise sen seni diqqatle bak

'Alî evvel 'Alî âhîr 'Alîdir her işe mâhir
İderseñ kalbüñi tãhir görürsün cümlede zãhir

Bu rāha hiç hîlāf şıgmaz velîler rāhıdır bu rāh
Ayırma toğrıdan gitseñ bilir her fi'lini Allāh

Fikr-i yārdan özge dilde ğayr-ı efkār istemem
İsm-i zātuñ dilde *vir*dim başka ezkār istemem

[29^a] Sen olduñ 'aşka bā'is rāh-ı Haqda ey [ki] şehensāh
Cihāndan fāriğ ü āzādeyim 'işkuñıla ey şāh

Rābıtasız tütma işüñ Tâlibā
Eksik olur anda kemāl dā'imā

Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyonu Nüshası:

[60^b] Şimden girü derdime dermān durur [hep] derd-i dost
Ğayrı devā istemem Loqmān durur [hep] derd-i dost

Cân olur cismüñde mürşid nuṭkıdır āb-ı hayāt
Cân kulağüñ eyle mengüş irmeye hergiz memāt

Vech-i dildārı gözet her demde sen İrşādiyā
Miñnet ü ğamdan hālāş ol kalbüñe tolsun şafā

Çün saña senden yakın olmuş murāduñ sendedir
Sen ararsın ğaflet ile çün murādım kandağır

Ğafletüñ terkin sebep ister iseñ zıkr it Haqa
Dil ile zıkr eyleyüp hem kalb ile fikr it Haqa

Geç geçenden ey gönül bakma verâ-yı dem bu dem
Hâzıra bulduñsa hoş gör bulmaduñsa çekme gam

Sen saña yârân dilersen derdini yârân idin
Nefsini kul eyle dâ'im rûhını sulţân idin

“Len terânî” perdesin keşf eyledi Perverdgâr
Kim baña zâhir göründi sırr-ı dilde Kirdgâr

3. *Dîvân'*ın Şekil, Üslûp ve Muhtevâ Özellikleri

Şiirlerinde, İrşâdî ve Tâlib mahlaslarını kullanan Ahmed Tâlib-i İrşâdî, *Dîvân'*ında, dîvân şiiri nazım şekilleri kullanmış ve dîvân şiirinin gazel, muhammes, murabba, mesnevi, rubai ve müfred gibi nazım şekilleri ile dinî-tasavvufî muhtevalı şiirler söylemiştir. Tâlib-i İrşâdî'nin *Dîvân'*ı manzûme türü bakımından sınırlı sayılabilecek düzeydedir. Gazel, en fazla kullandığı nazım şeklidir. Tasavvufî düsturları anlatma gayesi taşıyan dîvânlarda mürettep bir dîvânın özelliklerinin bulunmadığı, genellikle mutasavvıf şairlerin dîvân tertibinde bu kurala uymadıkları bilinmektedir (Kemikli 2000: 77; Yıldız 2010: 34-35).

Tâlib-i İrşâdî, şiirlerinde aruz veznini kullanmıştır. *Dîvân'*ındaki manzûmelerin birçoğu remel bahrinin bir kalıbı olan “fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/fâ'ilün” kalıbıyla yazılmakla birlikte hezec, recez ve muzari bahri kalıpları ile de yazılan manzûmeler de mevcuttur (Alpdoğan 2001: 12). Dinî-tasavvufî alanda şiir yazmakla birlikte eserini Dîvân şiiri nazım şekilleri ile tesis eden şâir, amacı gereği, eserinde dinî-tasavvufî nazım türlerini tercih etmiştir. Bunlar; tevhîd, münâcât, ilâhî ve na't gibi türlerdir:

Dîvân' dan gazel tarzında Bir Münâcât Örneği:

(Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün)

Cürm [ü] işyân oldı kârım rûz [u] şeb yâ Rab meded
Fırkatüñle âh u zârım rûz [u] şeb yâ Rab meded

İstikâmet yolların izler iken hâlvetde ben
Keşret içre yok kararım rûz [u] şeb yâ Rab meded

Çâresiz düşdüm firâkuñ nârına hayrândayım
Nâr-ı miñnetle yanarım rûz [u] şeb yâ Rab meded

Dertlüler dermânı sensin hem tabîb-i hasteler
Merhamet kıl pek nizârım rûz [u] şeb yâ Rab meded

‘Ömrümüz kütâh olup geçmekdedir hicrân ile
Bilmezem leyl ü nehârum rûz [u] şeb yâ Rab meded

Olmasun şekvâ efendim râzıyım her cevruñe
‘Adlûñe ümmîd-vârım rûz [u] şeb yâ Rab meded

Eyle tevfküñ refik **İrşâdî** ‘âciz bendeñe
Vuşlatuñ dilde ararım rûz [u] şeb yâ Rab meded (İrşâdî ts.:42^b)

Tâlib-i İrşâdî, şekil olarak her ne kadar Dîvân Edebiyatı ölçülerine uygun bir eser tertip etmiş olsa da üslûp bakımından Tekke-Tasavvuf Edebiyatı muhtevalı Halvetî-Uşşâkî usûl ve erkânını esas alan bir dil kullanmıştır. Tasavvufî esasları aktarma çabasıyla ve sanat endişesi taşımadan kullanılan bu dil, tekke-tasavvuf şiirinin tipik bir örneği olarak görülebilir.

Tarîkat esasları ile tasavvufî düsturları anlatan manzûmelere örnek olarak bu *Dîvân*'da dinî-tasavvufî içerikli kelime ve kavramlar oldukça fazla yer bulmuştur. Bunlar; Allah ile ilgili olarak esmâ-i hüsnâlar, Hz. Peygamber'i tanıtan ve vafeden isim ve sıfatlar, tarîkat usûl ve erkânı etrafında kullanılan sâlik, mürşid ve derviş gibi kavramlardır:

Lik mürşidsiz bulunmaz aldadır şeytân seni
Mürşid-i kâmil gerekdür öñde ancağ rehnümâ (İrşâdî ts.: 39^b)

Dîvân'da, yukarıda zikredilenlere ilaveten dinî-tasavvufî muhtevalı birçok kelime, remiz ve terkip kullanılmıştır. Bunlar; zâhid, mâsivâ, meyhâne, câm, ‘ışk, ‘âşık, fenâ, bekâ, rızâ, “men ‘aref dersi”, yâr, fakîr, âyine, nefis, tevhd, kemer, habîb, cân, ağyâr, halvet, ‘uşşâk, gönül, taht, zikr, “‘ârif-i bi’llâh”, istikâmet, vuslat, şeyh, hırka, kesret, velî, vahdet, pîrân, dem, nâr, râh, dil, sır, dil-dâr, sıdk ve buna benzer kelime ve kavramlardır:

Yan yakıl ‘ışkına yârüñ bağıruñı eyle kebâb
Hâzır ol Mansûr-veş yâr uğına ber-dâr için (İrşâdî 1898: 14^a)

Vuşlat-ı dâmenine dostuñ irişmezsem eger
Hecri yâr ile kebâb ol nâr-ı ‘ışkda ey gönül (İrşâdî 1898: 23^b)

Fikr-i yârdan özge dilde ğayr-ı efkâr istemem
İsm-i zâtuñ dilde virdim başka ezkâr istemem (İrşâdî 1898: 28^b)

Tâlib-i İrşâdî, *Dîvân*'ında, Arapça ve Farsça kaynaklı birçok kelime kullandığı gibi lafzî ve mânevî birçok âyet ve hadis iktibası da yapmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'den yaptığı iktibaslara "ahseni takvîm", "yâsîn", "semme vechu'llâh" gibi alıntılar örnek verilebilir. Yine aynı şekilde hadis-i şerîflerden yapılan iktibaslara da "men 'aref", "mûtû kable en temûtû", "fakru fahrî" gibi hadislerden yapılan kısa metin alıntıları örnek verilebilir:

Râziye merzıyye sırrın "men 'aref" dir sen de bil
Şâf-ı rûhu'llâha ir İrşâdiyâ ol sen beķâ (İrşâdî 1898: 15^a)

Zâdihâ gel bî-vefâ dünyâyı maħbûb itme çün
Dilde maħbûb ism-i "yâ-sîn" "semme vechu'llâh" odur (İrşâdî ts.:43^a)

Sonuç

Ahmed Tâlib-i İrşâdî, 1820'li yıllarda Bayındır'da başlayan ve yüzyılın sonuna doğru Kilitbahir'de nihayete eren oldukça hareketli ve verimli geçen hayatı sonrasında ardında onlarca halife, mürid ve inşa ettiği tekkeler bırakarak cismanî olarak göçtüğü dünyada kalıcı olmayı başarabilen şahsiyetlerden biridir. Tâlib-i İrşâdî'nin, kendi halife ve müridleri başta olmak üzere Hüseyin Vassaf gibi tanınmış şahsiyetleri de etkilediği ortaya çıkmıştır. Tâlib-i İrşâdî, Nâzenîn-i Uşşâkî neşvesine sahip şeyhleri Ömer Hulûsî ve Hüseyin Hakkî Kasabavî'den aldığı Uşşâkıyye terbiyesi neticesinde bu şubeden doğan yeni kol olarak İrşâdiyye'yi kurmuştur.

Ali Talip Çatalyürek tarafından yayınlanan ve Neslihan Dönmez Alpdoğan tarafından tez olarak çalışılan *Dîvân* nüshalarından farklı iki nüshasını daha tespit ettiğimiz Tâlib-i İrşâdî, şiirlerinde Halvetî-Uşşâkî anlayışına uygun bir dil kullanmıştır. Manzûmelerinde âyet ve hadis iktibaslarına yer veren Tâlib-i İrşâdî'nin dil, ifade ve üslûbu Tekke-tasavvuf edebiyatı karakterini taşımaktadır. Kur'an ve hadisler etrafında oluşturulan klasik tasavvufî dilin tipik örneklerini gördüğümüz *Dîvân*'ını aruz vezni ile yazan Ahmed Tâlib-i İrşâdî, eserinde dîvân şiiri nazım şekillerini kullanmıştır. Eserinde, klasik dîvânlarda bulunan tevhîd, münâcât, na't gibi türlerin yanında vücudnâme, tarikatnâme, nasihatnâme gibi tasavvufî anlayışı yansıtan türlere de yer vermiştir. Lirik ve sade bir nazım dili

kullanan şairin *Dîvân'*ında bulunan bazı şiirleri bestelenerek günümüz Uşşâkî müntesipleri arasında okunmaktadır.

Ali Talip Çatalyürek ve Neslihan Dönmez Alpdoğan'ın yararlandıkları nüsha ile Süleymaniye Kütüphanesi Uşşâkî Tekkesi ve Özel Koleksiyonu bölümlerinde bulunan iki dîvân nüshası tertip açısından birbirinden farklıdır. Tespit edilen bu nüshalarda bulunan ve daha önce yeni yazı diline çevrilmemiş müfredlerin metni çalışmamızda ayrı bir başlık altında verilmiştir.

Uşşâkî şeyhi Ömer Hulûsî'nin oluşturduğu "Nâzenîn-i Uşşâkî" anlayışı ve Bektaşîlik ile ilişkilendirilen "Tarîk-i Nâzenîn" kavramlarının birbirine yakın oluşu, bazen de birbiri yerine kullanılması sonucu Tâlib-i İrşâdî ve çevresindekiler, kimi çevrelerce, Bektaşî olarak kabul edilmişlerdir. Eseri ve hayat çizgisine bakıldığında tipik bir Halvetî-Uşşâkî usûl ve erkânına sahip olduğu tespit edilen Tâlib-i İrşâdî ve savunduğu esasların daha iyi anlaşılabilmesi için şahsiyeti ve *Dîvân'*ı kadar yetiştirdiği halifelerinin usûl-erkân ve eserlerinin incelenmesi, Uşşâkiyye mensuplarının tasavvufî hayat içerisindeki yerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ahmed Tâlib-i İrşâdî, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Uşşâkî Tekkesi,nu:147.
 ———, *Dîvân*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Süleymaniye Yazma Eser Özel Koleksiyonu, nu:925, vr. 39^b-60^b.
 ALPDOĞAN, Neslihan Dönmez, *Ahmed Talib İrşâdî'nin Dîvân'ının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
 BAŞ, Mehmet Şamil, (2014), *Aydınli Bir Uşşâkî Şeyhi Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı*, İstanbul: Okur Akademi Yay.
 BATTAL, Ahmed Baba, (Tarihsiz), (Derleyen: Hülvani Battal), *İrşâdî Baba Hayatı ve Beyitleri*, İstanbul: Umran Yay.
 ÇATALYÜREK, Ali Talip, (1996), *Divan-ı Hazreti Ahmet Talip İrşadi ve Divan-ı Hazreti Hüseyin Hüsnü*, İzmir: Renk Matbaacılık.
 ÇAVUŞOĞLU, Raşit, (2016), "İrşâdiyye'nin Kurucusu Ahmed Tâlib-i İrşâdî ve Dîvânı", *Kuşadalı İbrahim Halvetî ve Kuşadası ve Civarında Tasavvufî Hayat*, İzmir: Tibyan Yay.

- EKİNCİ, Ramazan, (2017), "Memi Cân-ı Saruhanî Ve Dîvânçesi", *Sufi Araştırmaları-Sufi Studies*, XV, 65-118.
- EREN, Ramazan, (1990), *Çanakkale ve Yöresi Türk Devri Eserleri*, Çanakkale: Grafik Sanatlar Matbaacılık.
- , (Tarihsiz), *Çanakkale ve Kilitü'l-Bahir Köyümüzün Sultanı Ahmet Cahidî Efendi*, İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- ERGUN, S. Nüzhet, (1944), *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- İNAL, İbnülemin M. Kemal, (2000), (Haz. M. Kayahan Özgül), *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî'ş-Şuarâ)*, II, Ankara: AKM Yay.
- KEMİKLİ, Bilal, (2000), *Sun'ullah-ı Gaybî Dîvânı İnceleme Metin*, İstanbul: MEB Yay.
- KILIÇ, Mahmut Erol, (2012), "Uşşâkiyye", *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XLII, İstanbul, 232-233.
- , (2001), "Kutup Ömer Dede (Karîbî), Gelibolulu Bir Halvetî-Uşşâkî Şeyhi ve Şiirleri", *Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü-Avrupa'ya İlk Adım-Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, (1964), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Edebiyat Kitapevi.
- , *Tekke Şiiri Antolojisi*, Buluş Kitapevi, Ankara 1955.
- Osmanzâde Hüseyin Vassaf, (2006), (Haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), *Sefîne-i Evliyâ*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- PEHLİVAN, Gürol, *İrşâdî Ahmed Tâlib*, <http://www.turkedebiyatiisimler-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=641>, (Erişim tarihi: 22.03.2016)
- ŞİMŞEK, Selami, (2007), "Avrupa İle Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar ve Tekkeler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, XXII, 251-310.
- YILDIZ, Âlim, (2010), *Fenâyî Dîvânı (Metin-Muhtevâ-Tahlil)*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yay.
- YÜCER, Hür Mahmut, (2003), *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19.Yüzyıl)*, İstanbul: İnsan Yay.